

tervezetéből az általános vallási ismeretek (nem hitoktatás!) anyaga? És hol az etika? Ki nem tudja, hogy „a világ feltétele az etika” – és akkor hazánkban nem alapja lenne a nevelésnek?

V.

A törvénytervezet kötelezi az állami és önkormányzati iskolákat vallási kérdésekben való semlegességre. E semlegességi parancs nem kötelező a materialista tanítások és a materialista világnézet vonatkozásában?

Távol áll tőlem mindenféle szelíd vagy erőszakos térítési lehetőség óhaja állami vagy önkormányzati iskolában. Azt azonban joggal várhatjuk önkormányzati érdekből is, hogy a világnézetileg el nem kötelezett iskolában a törvény adjon biztosságot mind a tanárnak, mind a tanulónak, hogy lelkiismereti és szólás-szabadságával élve világnézeti kérdésekben állást foglalhasson. A semleges magatartás kötelezővé tétele éppoly szellemi diktatúrát jelentene, mintha valaki akár a vallást, akár az ateizmust tenné kötelezővé.

A semlegesség hangsúlyozása lélektani szempontból kérdéses, hiszen ép, egészséges személyiségű ember elképzelhető-e elkötelezettség nélkül, cél nélkül, keresett vagy megtalált értékrend nélkül. Pedagógiailag szinte megengedhetetlen a semleges magatartás. A semlegesség miatti üres nevelő miként tud hatni ürességével tanítványaira? A sehova nem tartozás cinizmus felé vezető út, sodródás az életunalom, a minden-mindegy lelkiállapot és az öngyilkos magatartás felé. („Megdöbentő, hogy a 14–18 évesek között vezető halálok az öngyilkosság” – nyilatkozta 1994 novemberében *dr. Zonda Tamás*.)

A világnézetileg el nem kötelezett, de a világnézeteket és hiteket tisztelő iskola lehet egyedül a másság iskolája, iskolája a mássággal való megbecsülés, türelmes együttélésnek. Világnézetileg pluralista társadalomban élünk. Ebbe kell belenőnie a gyermeknek. A demokráciába, mely körülvézi és alkotmánnyal biztosítja, hogy nem éri hátrány világnézete, vallása, származása, bőrszíne miatt.

A Nemzeti alaptantervre és a közoktatási törvény módosítására vonatkozó nézeteinknek „Kérdések és kételyek” címet adtam. Kérdéseim és kételyeim nem valakik ellen szólnak, hiszen mindenki, aki felelősen foglalkozik a gyermekek és az ifjúság ügyével, az szereti őket. Értük fogalmazódtak meg a kérdések és kételyek. Alakuló, fejlődő sorsuk sorsunk és jövőnk. Életünk, hazánk jövője. Meggyőződésem, hogy a kormány és a minisztérium mellett legnagyobb, ám kellően figyelembe nem vett felelőssége a fenntartó önkormányzatoknak van. Kérem ezért, kiáltásként hallják leírt kételyeinket és kérdéseinket!

Varga Károly⁴

A nagyvárosok és a Nemzeti alaptanterv

A tananyagszabályozási rendszernek, amely másfél száz év alatt erényeivel és hibáival lassan, többnyire szervesen kifejlődött, alapvető – paradigmaváltó

⁴ Közoktatás-politikai Tanács Önkormányzati Oldal, Megyei Jogú Városok Szövetsége

léptékű – változtatási kísérlete zajlik immár ötödik-hatodik éve az MKM vezetésével. E radikális változtatási szándékkal kapcsolatban a megyei jogú városok önkormányzatai a többi önkormányzattal együtt várakozó álláspontot foglalnak el legalább négy kérdésben.

1. A NAT-vitát eddig valamennyi oktatási kormányzat alapvetően a műveltségterület meghatározására igyekezett korlátozni. Ma már látható, hogy ez az út járhatatlan. Bebizonyosodott, hogy nem lehet olyan jó és egyértelmű szakmai választ adni a közműveltség tartalmának kijelölésére, amelyet más pedagógia logikával vagy értékrenddel ne lehetne kétségbe vonni. Az önkormányzatok megoldást láthatóan nem kínáló, tehát rossz természetű konfliktusokban azonban nem kívánnak részt venni.

Ugyanakkor az önkormányzatok elemi érdeke, hogy a bizonyítottan jól működő iskolatípusok és képzési területek kellő törvényi és kormányzati védeltséget kapjanak. A magyarországi természettudományos képzés közismerten világszínvonalú. Az ilyen iskolákra büszkék a fenntartó önkormányzatok, és ezért sokat is áldoznak a természettudományi képzés színvonalának megtartása érdekében. Szeretnének elérni, hogy a többi műveltségterületen folyó képzés hatékonyságát is együttműködésünkkel emelje erre a szintre a kormányzat, és ne hagyja, hogy az esetenkénti rövidlátás és hevület szétperlessza a már meglévő jelentős értékeket.

Tudjuk jól, hogy vannak nem kielégítő szinten működő általános iskolák is, ennek ellenére úgy ítéljük meg, hogy a nagy nehézségek árán megteremtett nyolcosztályos általános iskolát a gazdasági nehézségekre hivatkozva, de a valóságban kézzelfogható érvek és a várható előnyök világossá tétele nélkül nem szabad a jelenleginél kevesebb évfolyamúvá tenni. Olyan iskolarendszerre van szükségünk, amelynek állandó és kívánatos szerkezete a törvényben rögzített, amely szerkezettől való eltérés szabályai is ismertek.

2. Ugyanakkor örömmel látjuk, hogy mind szélesebb körben válik elfogadottá, hogy a közoktatás, a közműveltség a köz ügye, tehát el kell választani egymástól a döntéseket hozó politikai és a döntéseket előkészítő szakmai szférát, és helyet kell kapniuk a politikai szintű döntéshozatalban az országos pedagógus szakmai szervezeteken kívül, a felsőoktatási, akadémiai szféra képviselőin túl, az országos diák- és szülői szervezeteken át, a végzeteknek munkát adók képviselői mellett az iskolafenntartók képviselőiig minden érdekeltnek. Szeretnénk biztosak lenni abban, hogy az oktatási kormányzat ebben tér el elődeinek kudarcos politikájától.⁵

3. Támogatjuk a kormányt abban, hogy lemondjon a NAT-tal kapcsolatos parttalan, szűk körre korlátozódó társadalmi vitáról vagy arról, hogy a közvéleményt reprezentatív vizsgálat eredményével azonosítsa, mert az egyik esetben a parttalan vitának, a másikban pedig a kimondott szónak nincs súlya.⁶ Éppen azért

⁵ Az bizonyos, a nyolcvanas évek közepétől datálható törvény és rendeletekben kifejeződő akarat teljesedett ki az 1993-as oktatási törvényben, amelyben kimutatható az a politika alapú feltételezés, hogy az oktatási politika központjától és a helyi társadalmat képviselő szervezettől megváltott és az egymástól elkülönült iskolák tanterületének szakmai racionalitása képes az ország egész területén megteremteni a közműveltséget. Látható ez abból is, hogy az elvileg is szerény mértékű integrációt lehetővé tevő vizsgarendszer kiegészítése előtt törvényi felhatalmazás alapján gyakorlatilag minden egyes iskola a maga helyi tanterve alapján szervezheti elkülönült életét. Látható még abból is, hogy az iskolák átalakulhatnak az integrációt szolgáló NAT bevezése előtt is.

⁶ Az ún. „mindekire” kiterjedő társadalmi vita nem teszi lehetővé a vélemények érdemi összevetését. Nemcsak az okoz gondot, hogy a „társadalmi vita” szervezői nem tudják, miként súlyozzák a véleményüket erősítő egy-egy tanár szavát egy velük ellentétes nézetet valló több száz embert tömörítő szervezetével, hanem az is, hogy egyik véleményt mondó sem tudhatja, hogy ha javaslatát mégis elfogadják, azt mi, milyen szinten ütheti el. Ezért parttalanná is válhat a vita. Éppen ezért kell olyan fórum, ahol a nyilvánosság előtt megegyezés történhet, így talán el lehet kerülni a senkit semmire nem kötelező vélemények sokaságát.

üdvözljük a kormányzat azon szándékát, hogy a Köznevelés-politikai Tanács oldalaira, ennek megfelelően az önkormányzati oldalra is bízta az alapvető fontosságú dokumentumok: a NAT és a köznevelési törvény véleményezését.

4. Már most, az utolsó, a „végső” formába hozott NAT vitája előtt kijelentjük, hogy nem vitatjuk a NAT-koncepcióból fakadó radikális változtatás programját, mert nem kívánjuk gyengíteni akár a parlamenti, akár az önkormányzati választásokon legitimitást nyert oktatáspolitikai programok hitelét. Ugyanakkor kérjük, hogy a programokban kitűzött célokhoz vezető utat és a megvalósítás ütemét jelölje meg a kormányzat, különös tekintettel a felmerülő költségek fedezetének és az iskolaszervezet átalakulásából eredő feszültségek kezelésének garanciáira. Különösen fontos a szerkezeti átalakulásból következő pedagógus-munkanélküliség kezelésének megoldása. Megoldást kell tehát találni mindarra, ami az iskolák 96%-át fenntartó önkormányzatok feladat- és felelősségi körébe tartozik, mivel az ország köznevelésügyének stabilitása egyben az önkormányzatok biztonságát is jelenti.

Sáska Géza⁷

Van-e köze a helyi társadalmaknak a helyi és a Nemzeti alaptantervhez?

Miképpen is lehetne pékekre, ügyvédekre, mérnökökre, mészárosokra, volt tsz- és tanácselnökre, postásra, kocsmárosra és hasonlókra bízni, hogy mit tanítsanak az iskolában, amikor nyilvánvalóan ehhez nem is értenek, mert nem ez a tanult szakmájuk? Mi jogosítaná fel a laikus önkormányzatokat, hogy állást foglaljanak például abban a ma szakmainak tekintett kérdésben, hogy hányféle műveltségi terület létezik, és mi tekinthető az évezred végén korszerű műveltségnek?⁸

Tudjuk jól, hogy a helyi társadalom titkos szavazással önként és szabadon ruházta az önkormányzati képviselőtestületekre a helyi társadalom ügyeinek intézését, többek között az alap- és középfokú oktatásért a felelősséget, azért, hogy a helyi szükségleteket és értékeket a választott képviselőtestületek elégítsék ki. Ennek következtében az iskolában közvetítendő „értékek” felismerése és kiválasztása aligha lehet akár országos, akár önkormányzati vagy iskolai szinten egy-egy szakmai kör kizárólagos joga egy, a többfajta érték egymásmellettiességét természetesnek tartó demokráciában.

Ha Ön, tisztelt olvasó továbbra is úgy látja, hogy az önkormányzatok csakis az iskola *testéért* – a bérekért, az épületek építéséért, fenntartásáért és hasonlókéért – tartoznának felelősséggel, az iskola *lelkéért* azonban már nem, akkor kérem, mérlegelje a Köznevelés-politikai Tanács önkormányzati oldala állásfoglalását, valamint tagjainak írásait, és latolgassa, hogy a közreadott dokumentumban

⁷ Köznevelés-politikai Tanács Önkormányzati Oldal, Területi Önkormányzatok Szövetsége

⁸ Azok a meghatározó személyek, akik ma a NAT 5. változatát bocsátották vitára, lényegében megegyeznek a NAT 1. változatának készítőivel. Ők akkor még az értékek kiválasztását szakmai kérdésnek tekintették, és az első fogalmazvány „Értékek” fejezetébe illesztették. Ebből fejlődtek ki a mai napig hatályos Nemzeti alaptanterv alapelvei, amelyeket ugyanez a kör szakmai indokokra való tekintettel később elvetett. „Arra a következtetésre jutottunk, hogy mind a tartalmak, mind a funkciók az értékekből származtathatók (S.G. kiemelése), és egymással kölcsönhatásban állnak.” NAT 1. Nemzeti alaptanterv, első fogalmazvány. (Székesfehérvár 1990. 8. o.)